САҤА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 106 (8515). 1999 сыл. Алтынньы 16 күнэ, Субуота. Сыаната—1 солк. 10 харчы.

САҤА ҮЙЭҔЭ САХА САҺААТА—«САХА СИРЭ» ХАҺЫАККА

Улууспут ытыктабыллаах олохтоохторо!

Хас биирдиҥ ыал олоҕор хаһыат аан дойду олоҕун аһаран көрөр түннүгэ, бэйэтин санаатын баҕатын, сырдык ыратын, хомолтотун үллэстэр чугас доҕоро, арахсыспат аргыһа.

2000 сыл бастакы аҥарыгар «Саха сирэ» хаһыакка суруттуу саҕаланна. Бүгүн үп-харчы кэмчи кэмигэр уруулар-аймахтар, чугас доҕоттор, ыаллыылар «Саха сирэ» хаһыаты кыттыһан суруттарыаххытын сөп.

«Саха сирэ» хаһыакка 2000 сыл бастакы аҥарыгар сурутуу сыаната улахана ыарабата, сонуна-кэпсээнэ аҕыйаабата.

«Саха сирин» суруттардаххына, ыччаттаргыт «Эдэр саас», кырдьаҕастаргыт «Алаһаны», бука бары «Саха сирин» ааҕыаххыт.

Ардах түһэн курулаттын—«Саха сирин» кытары!

Тунал хаар да кыыдамнаатын—«Саха сирин» кытары!

Улуус дьаһалтатын отчуоттара

ЧЭПЧЭТИИЛЭР, ҮҮТ... УОННА УОРҔАҔА ТАҤАРА ДЬИЭТЭ

Алтынньы ый 11 күнүгэр Хадаарга улуус дьаһалтатын отчуоттугар баһылыгы солбуйааччы И. И. Яковлев салайар бөлөҕө сырытта. Бөлөх састаабыгар дьиэ кэргэн политикатыгар уонна социальнай көмүскэл управлениетын начальнига С. И. Никитин, ис дьыала отделыттан П. В. Кардашевскай уонна тыа хаһаайыстыбатын управлениетыттан П. П. Старостин сырыттылар.

Регистрация быһыытынан нэһилиэк олохтоохторуттан барыта биэс уонча киһи кэлбит. Сыныйан көрдөххө, пенсионер, ветеран өттө баһыйар курдук. Олох-оох тэрилтэлэртэн, оскуолаттан, уһуйааннтан, маҕаһыынтан салалта өттө баар. Эти-үүтү оҥорууга быһаччы үлэлии сылдьааччылар, олохтоох ЖКХ үлэһиттэрэ син хото кэлбиттэр. Арай ыччаттартан суохтарын кэрэтэ. Сылга биирдэ буолар улуус дьаһалтатын отчуоттуур мунньаҕар, билиҥҥи тыа ыалын дьарыктаах оҥорууга, тус дохуотун үрдэтиигэ чочу хайысхалаах үлэ ытылаэр кэмигэр олохторун саҥа тэриннэн эрэр эдэр ыаллар, ыччаттар саҥа атастаһа, бачча кэлэн биэрбит дьаһалтаны тылын-өһүн иһэ, кэскили кэпсэтиһэ кэлиэхтэрин сөп этэ.

Улуус социальнай-экономическай туругун туһунан дакылааты И. И. Яковлев оҥордо. Киин дойду үрдүгэр экономическай-политическай кайгыыы быһааран туран, улууспут туругун кэпсээтэ. Оҥорон таһаарар уонна бюджет эйгэтин биирдии салааларынан тутууга, суол оҥоһуутугар, сибээскэ, эргиэҥҥэ, үөрэҕириигэ, доруобуйа харыстабылыгар, ыччат, спорт тустарынан сиһилии ырытан сырдатта. Ис дьыала отделын 9 ыйдаах үлэтин туһунан милиция капитана П. В. Кардашевскай кэпсээтэ. Дьиэ кэргэн политикатын уонна социальнай харысхал управлениетын ыыппыт үлэтин туһунан иһитиннэриини С. И. Никитин, тыа хаһаайыстыбатын салааларыгар үлэ туһунан П. П. Старостин оҥордулар.

Сүрүн дакылааты истээнэ иһитиннэриилэр сүннүгэрнэн ыйытыылар киирдилэр. Дьону-сэргэни ордук долгутар боппуруостар манна таарылынныылар.

—Кырдьаҕас киһибин, сааһым 77-тэм,—саала киниэхэ эрэтиттэн сааһырбыт киһи турар.—чочу ханнык суолунан баран иһэбитий уонна хайдах олоххо тийиһэхпитин этиэххит буолаарай?

—Михаил Михайлович уустук ыйытыыны биэрдэ,—диир Иван Иванович,—рыночнай экономикаҕа киирдибит, олох салайтаран баран иһэбит. Чочу өйдүк үчүгэй олоххо тийиэххит диэн этэр кыах суох эрээри бэйэ оҥорбут бородууксуйатынан аһы-үөлү хааччыныахха, хас биирдии ыал тус дохуотун үрдэттэҕинэ уонна оҥорон таһаарар промышленнай тэрилтэлэр атахтарыгар туран, ис-тас эргиэҥҥэ хото таҕыстахтарына эрэ экономикабыт турукаах буолуоҕун күннээҕи олох көрдөрдө. Ол иһин, социальнай салаалар түһэрилиэлэр, «дьиэ кэргэн экономиката» өйдөбүл биһэтик киирдэ.

—Сэрии-тыыл ветераннарыгар көрүллэр льготалар быйылгы дьылга хайдах буолуохтарай? Аны улууска киирэргэ, куораттыырга, уопсайынан бараарга-кэлэргэ олус эрэйдэнэбит. Урукку курдук, общественнай автобустар көрүллэр кыахтаахтар дуо?—Михаил Мартьянов кырдьаҕас ыйытыытын салгыыр.

—Үп-харчы кыра да буоллар кэмэр,—Семен Иванович нэһилиэнньэ ханнык араҥата чэпчэтии ханнык көрүҥнэринэн туһанарын сиһилии быһаарар,—оттук маска ЖКХ-ны уонна лесопууну кытары дуогабардаһыбыт. Киһи эхсаанынан куубун көрөн төлөбүр оҥоробут, ону киһилэр испиниһэтинэн киллэрэн биэрэллэр. Быйылгы 1999 сылга сэтэ тиһэй ыйык миэстэрын сир төксоҥун киллэриэхтээхтэр. Общественнай транспорт боппуруоһа ыарахан, уматык суох.

—Оттон, маһы-оту тиэйиигэ туох чэпчэтэн көрүллэрий?—саалаттан саҥа ыйытыы күөрэйэр.

—Тиэйэр-таһар өттүгэ биһиги өттүбүтүттэн чэпчэтии көрүллүбэт, дотация суох. Онон, нэһилиэккит дьаһалтата олохтоох ЖКХ-ны кытары сүбэлэһэн, сход мунньаҕар дьүүлгэ туруоран, төлөһүү механизмын быһаарсан, кырдьаҕастарыгар чэпчэтиилээх оҥоруу тэрийиэхтээх.

—Итини дакылаакка улуус үрдүнэн түөрт киһи баһыгар биир киһи үлэлиир диэн этилиннэ. Ол аата, соҕотох үлэһит үс киһини иитэр эбит. Дьону хамнастыыр, дьарыктыыр туһугар туох үлэни тэрийэр былааннаахххытый?—И. В. Сидорова ыйытар.

—Билэргит курдук, спортивнай үрдүк үөрэх аһылынна. Ыччакка үөрэнэргэ, үлэлииргэ кыах хайа эрэ өттүнэн үөскээтэ. Аны көмүс, мас кэрдиитин үлэтэ тэриллэн эрэр, дьоннор сүүмэрдэнэ сылдьаллар,—диэн Иван Иванович хоруйдуур,—ити курдук дьону үлэлээх оҥорууга үлэ барар. Ол эрээри, өйдүөххэ наада, манна киһи барыта хөбүллүбат. Онон тыа сиригэр, нэһилиэктэргэ сиргэ, сүөһүгэ сыстыахха наада. Дохуот оҥорор суолу миэстэҕэ таһааран иһэр ыччат үлэлээх-дьарыктаах буолуута хааччыллыа этэ.

—Мин сайыны быһа үүт туттардым. Дуогабар түһэрсэр саҕана, очно сыанаҕа тутабыт, уу харчынан төлүүбүт диэтилэр. Дьэ, мин очно үүтү туттаран бачча харчыны ылыам диэн былаан бэҕолонен, оҕолорбор суорат да, сүөгэй да сыыппакка үс сайыны быһа үүппүн барытын, икки тоннаттан таххаһы туттардым. Аахсыы саҕана, үүт комбината тиэрэ түһэн кэбиһэтэ. Харчынан биэрбэппит, халбаһынан ыл диэтилэр. Эти биһигиттэн чэпчэкки сыанаҕа тутан баранан бэйэбитигэр халбаһы оҥорон ыарахан сыанаҕа атыылыыллар. Бу албыннааһын буолбатах дуо, тоҕо аппит тылларыгар турбаттарый, дуогабардарын толорботторуй?—диэн И. К. Софронова кыһыйан-абаран туран ыйытта.

—Эккэ-үүккэ дотация көрүллэн турар,—П. П. Старостин хоруйдуур.—Атырдьах ыйдааҕы уматыгынан уонна харчынан кэлбитэ, оттон балаҕан ыйдааҕыны кэтэһэбит. Оттон халбаһынан төлөһүү туһунан эт-үүт комбинатын директора А. Т. Ноговицын бэйэтэ сирэй быһаарар кыахтаах.

Итинник курдук дьону-сэргэни долгутар араас боппуруостар таарылынныылар. Улууспут быйылгы кыстыгы көрсө уматыгынан, чоҕунан уонна бородууктанан хааччыллыытын туругун сурастылар. Салгыы тыл этиитэ буолла. Суол оҥоһуутун, уу кэлиитин, быһыт өрөмүөнүн тула кэккэ санаалар этилиннилэр. Бюджетнай тэрилтэлэргэ—уһуйааҥҥа, оскуолаҕа, кулуупка хаһаайыстыбаннай ороскуокка үп көрүллүүтүн туруорустулар. Билигин биир да харчы бэриллибэтин, барыта бэйэттэн хомуллан ылбу тэриллэринэн хааччыналларын, ити үлэһиттэргэ олус ыараханын бэлиэтии ыларга көрдөстүлэр, кыраны учаастан Уорҕа дьыаҕата эмиэ таарыланна.

—Администрация уонна ЖКХ «Хадаар» ХЭТ-кэ олус элбэх биэрэр кэтэххэтэр. Урукку өттүгэр тиэйэр-таһар үлэ, оттуу оҥоруу сүрүннээн табаарыстыбаҕа сүктэриллэрэ,—диэтэ П. П. Тарасов.—Туһаныллыбыт өҥө төлөнүөхтээх, онон улуус салалтата маны болҕомтоҕо ыларыгар көрдөһөбүт.

Билэрин курдук, «Хадаар» табаарыстыба производственнай кооператив быһыытынан уларытыллан тэриллэн биэс биригээдэнэн хайдан үлэлээн эрэр. Сүөһүлэрин ыал быһыытынан үллэстибиттэр, билигин кыстыгы көрсө тэриниэллэр. Үлэ ветерана П. Н. Титов сылгыны үллэстиигэ биир үөрү общественнай наадаҕа туттарга аһаан хааллараргa этэ: «Барыбыт көлөһүммүт кэскиллээх дьылаҕа туһаланнын диэн баҕа санаанан салайтараммын этии киллэрэбин. Оттон Уорҕа учаастагар дьону таҥарaга аһаан таҥара дьиэтин тутуохха»,—диэн бэрт интэриэһинэй бачыымы көтөхтө.

Салгыы дьаһалта баһылыга В. В. Никонов нэһилиэк социальнай-экономическай балаһыанньатын, ниникэй сорукатарын сырдатан тыл этэ. Уопсай мунньах кыттыылаахтара улуус дьаһалтатын быйылгы 9 ыйдаах үлэтин ортонон сыаналаатылар, уонна иникитин өссө ситиһиилээхтик үлэлииллэригэр баҕа санааларын эттилэр. Түмүккэ И. И. Яковлев атын нэһилиэктэр эрдэттэн бааһынайыйан, чааһыынайынан барбыт буоланнар хайа-сах олохсуйбут үгэстэрдээммиттэрин, оттон Хадаарга табаарыстыба быһарыйыыта саҥа оҥоһуллубута кэккэ ыарахаттары үөскэтиэхтээҕин саҕатан туран, бары, бүттүүн нэһилиэк күүһүнэн уопсай сүбэни булан кыхтоохтук үлэлииллэригэр ыҥырда. Ол иннигэр түөлбэнэн үлэни күүһүрдэр, дьаһалтаҕа көх-нэм буолар, комолоһор наадатын ыйда: «Бэйэ бэйэҕэ комолосуһуу, эрэнсии уонна түмсүү хайа да ыарахаттары туоратыа»,—диэн түмүктээтэ.

Р. СИБИРЯКОВА.

◆ **ОСКУОЛА ОЛОҔО: БЭҺИС ЧИЭППЭР**

САҤА САҔАЛААҺЫННАР

Оҕо аймах көҥүлүнэн көччүйбүт күөх сайына номнуо ааһан, кырыа хаар тыыннаах кыһыннар кыһыммыт кыһарыйан кэллэҕэ. Ыраахтан бороохут аал курдук көлбайан, сандааран көстөр Чурапчы орто оскуолатын диэки хас сарсыарда аайы аҕыс сүүсчэкэ оҕо тиэтэйэ-саарайа хаамсаллар—«үөһэ тахсалары, үрдэ иһэри», үөрэх-билии өссө биир кирилиэһин дабайаары.

Аахпыт үөрэх бэһис чиэппэрин түмүгүн—үөрэххэ киириини, сайыҥҥы сынньалаҥы эргиллэн көрөр буоллахха оскуола олоҕор туох кыһан кэрэхсэнэҕэ баарый?

1998—99 сс. үөрэх дьылыгар оскуоланы барыта 75 үөрэнээччи бүтэрбитэ. Оттон 57 оҕо үөрэххэ туттарсыбытыттан 26-та үрдүк, 21-рэ орто анал үөрэх тэрилтэлэригэр, 10 оҕо ПТУ-га киирдилэр. Манна ордук элбэх оҕо естественнай хайысхалаах үөрэххэ киирбиттэрин бэлиэтиэххэ сөп.

Сайыҥҥы оттугэр урут тэрилиэ сылдьан баран умнуллубут пришкольнай учаастак үлэтэ сөргүтүллэн 17 оҕо оҕуруот аһын үүннэрэн үлэлээтилэр. Үс ыйы быһа сыраласпан барыта 11 тыһ. солкуобай харчыны киллэрдилэр, оттон 7 тыһыынчатын буфеҥҥа туттардылар, ордугун хамнас гыннылар. Бу үлэни эдэр учуутал А. А. Пинигина салайан тэрийдэ. Тоҕус оҕо сибэкки үүннэрэн үтүө суобастаахтык үлэлээтилэр. Оскуола иһигэр-таһыгар барыта 600-чэкэ көрүҥ күөх үүнээйини, сибэккини көрдүүр-харыйдыллар. Атыылаабыт харчыларынан хамнастаныылар, ордорон өссө инвентарь ыллылар. Киниэхэ бай опыттаах ветеран педагог М. С. Слепцова салайан үлэлээтэ.

Күһүҥҥү практика кэмигэр оҕолору автобуһунан тиэйэн отонноттуу тэрилиннэ. Хас биирдии оҕоттон уонунуу киилэ отон хомуллан эт-үүт комбинатыгар туттарылынна. Онон оскуола туһатыгар эмиэ балайда харчы киирдэ. Түмүктээн эттэххэ, билиҥҥи курдук үп-харчы ыарыыннаах кэмигэр оскуола бэйэтин хааччыныытыгар туһаайыллыбыт саҥа саҕалааһыннар оҥоһуллуннулар.

С. ЕРЕМЕЕВА, учуутал.

КИҺИ УОННА СОКУОН

ХАҺЫАТ АНАЛЛААХ ТАҺААРЫЫТА

БУРУЙУ ӨНГӨРҮҮНҮ, БЭРААДЭГИ КЭҺИИНИ УТАРЫ БАРЫ ТУРУНАРЫЫ БУОЛЛАР

В. Г. Драгунов Ис дьыала органнарыгар үлэтин 1982 сыллаахха рядовой милиционерынан саҕалаабыта, Красноярскайдааҕы милиция оскуолатын бүтэрбитэ. Билигин улуустааҕы Ис дьыала отделын штабын начальнига, милиция майора.

Валентина Гаврильеваҕа кини хаһыат корреспондеҥыгар кэпсээбитин бэчээттиибит.

Кэлиҥҥи сылларга олоххут-дьаһахпыт тосту уларыйбытынан, биһиэхэ быраабы кэһэр органнарга үлэбит хайысхалара эмиэ биллэрдик кэҥээбитин таһынан бэрт элбэх дьиэлэнэр. Рыночнай сыһыаннарга киирэн араас тосту-туора эрүттэри үөскэтэн таһаарбыттар, экономическай араас охсуулара, сыана үрдээһинэ, хамнас кэлбэтэ, үлэ миэстэтэ кэмчитэ барыта хас биирдиибит олоҕор дьаныар кэстүүтэ. Урукку курдук общественнай тэрилтэлэр иитэр үлэлэрэ улахан суолтатын уурбуттара тэнэ. Туох да дьоҥҥо билигин бу чааһыгар урукку олохтоох сүбэлэр үлэлэригэр тэҥнэбиттэн үлэ барар диэн санаабын. Бэрээдэги кэһиини аҕардас милиция эрэ суох оҥорор, уодьуганнааҕынан диэн кэлбит баар буолар. Маныаха дьиэ кэргэнтэн, детсадтан, оскуолаттан саҕалаан бары бүттүүн кыттыахтаахпыт. Биһиги үлэбит 70–80 бырыһыана сэрэтэр-эйдэтэр профилактическай үлэ буолуохтаах.

Маннык сокуоннары курдук, буруй үксэ арыгылааһын кыттыытынан оҥоһуллар. Эдэр дьон буруйу оҥорууларын үксэ эдэр. Социальнай өттүнэн мөлтөх балаһыанньа, үлэтэ суох буолуу, араас моральнай-психологическай охсуулар төрүөт буолаллара биллэн турар баар суол. Ол гынан баран общество олоҕо чэллээх, дьиэ-кэс буолларын туһугар бары кыттан үлэлииир эбээһинэстээхпит. Дьону сорудаан өлөрүү, уоруу, бэйэҕэ тиийиннэн курдук, саха норуотугар иитэн сыстыбатах дьайыылар элбээн иһэллэр хас биирдиибитин токкундатыра иһэҕэ. Биир-бииргэ сылыан, хоһоонноругу үнүгэр эрүттээх эта, сахаларга. Былыр сахаларга күүстээх дьон туттуллуох уонна ааттаах, үөрэтэн бараллара, кини да ол баһааҕын, дьыала киирбэтэ. Билигин хас эрэ, ол буруй — уоруу.

Отдельга 70 киһи үлэлиир, 20 тыһыынча нэһилиэнньэлээх улууска дьиэгэ долуус состаап. Милиция штат суобуннан Одьулуунга, Мырылаа, Арыылаахха, Хадаарга уонна Чакырга участковай инспектордара суох олороллор. Бу, биллэн турар, ахсааннарын улаатар.

Отделбыт материальнай-техническэй базатын бөҕөргөтүүгэ үлэлиибит, кэлэр былааннардаахпыт. Бириэмэ кэрдиибүлүнэн сиэ түбэһиннэрэн үлэни-хамнаһы ыытыахпытын баҕарабыт. Личнэй составы кыайа үлэни уйуммаатык ыытыахпыт, ыччаннар дьоҕуннаах. Билигиттэн 10-тан тахса сотрудниктыт штаттан үөрэнэллэр, быйыл 2-с курс киирэн үөрэнэ бүтэрбит дьон эбии кэлэллэр, коллектив орто сааһа 29–30, ол курдук 50-н үөһэ саастаах киһи суох.

Үлэһиттэрбит дьиэ-уот өттүнэн хааччыллыылара бэрдэ суох диэххэ иэйэр, маныаха эмиэ үлэлиэххэ сатыыбыт. Урукку традициялары чөлүгэр түһэрэн диэххэ дуу, биһигиттэн саҕалаан хотиэй милицияны тэрийэр саҕалаахпыт. Ыаллыы Мэҥэ-Хаҥалас улууһугар аты туттуу патруллааһынын туһанылыы өссө 1937 сыллаахтан холлорбуттара. Олох сайдыытынан даҕаны сибээстэн, кэлэр өттүтэр улууһ киин уулуссаларыгар, миэстэлэригэр видеотехникалары туһанар былаан эмиэ баар, ол курдук, дьуһуурунай отделга олорон монитортарынан үөһэ этиллибит миэстэлэри хонтуруоллуур кыаҕы үөскэтэр.

Түмүккэ, общественнай бэрээдэк туруктаах буолуутугар хас биирдиибит туора турбакка кыттыһарын кыаллыбыт да кыайтарыа, бүдүрүйбүт да кэлгэ.

Яговдик, Остура тутулуннулар ол эрээри...

Ааспыт бүтүүнүн үрдүлэр ыытыллар «Вихрь-Антитеррор» операцияҕа паспортнай-визовай сулууспа үлэлээх суолталаах.

Ол курдук, улууска регистрационнай учуот быраабылаларын Россия, омук дойдуларын, КНТ гражданнарын, гражданствата суохтар тутуһуулларын хонтуруоллааһыныгар биһиэхэ биллэрии өттүнэн оперативнай-сыыстыр дьыаланар ыытыллыахтар. Бу операция саҕаланыаҕыттан улууска барыта 45 киһи паспортнай-регистрационнай режими быраабылаларын кэһэн административнай эппиэккэ тардылыннылар. Кинилэр истэригэр Бүтүн Россиятааҕы аҕабыйга сылдьар Яговдик А. И. диэн Ньурбаттан сэмэ олорор киһи тутулунна. Ыаллары нэрийэн көрүүгэ үгүс киһи олохтоох аадырыһыгар регистрацията (пропискэта) суоҕа иһилиннэ, квартиралара туһааннаах докумуоннары сымыырдыбатах дьон эмиэ үгүстэр. Бу омук сибиэтиктэри үлэлээн суолтата суох курдугун диэн, маныаха түбэспэр РСФСР административнай быраабы кэһиилэрин Кодексыгар олоҕуран административнай эппиэккэ тардыыларгыттан сэрэтэбит.

Билигин улууспутугар республика атын улуустарыгар тэҥнээтэххэ, тас дойдулартан кэлии-барыы аҕыйах курдук, ол эрээри, кэлиэхэ көҥүллээхтэн кэлэр үлэһит кэлиннэр улууус хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэригэр быстах туһаныы баар да уонна ситэ. Онон биһиги салайааччыларбыт Саха Республикатыгар омук гражданнарын кэлиилэрин-барыыларын бэрээдэктиэһин туһунан Сокуону билбит, тутуһуу буолаахтарын, бу ылбыт, үлэлэтэр дьоннорун киһи бэйэлэрэ эмиэ административнай эппиэккэ тардыллыахтарын сөп. Хас биирдии омук дойдутун гражданина Саха Республикатыгар кэлэригэр российскай визалар, киирэн тутуолуур докумуоннаах, киин киирбэлэх, туристыырын туһунан дуогабардаах, Россияҕа уонна Саха Республикатыгар биллэнэр страховой полистаах, ВИЧ инфекцията бэрибиэркэлэммит сертификаттаах 15 суукканан ордук кэмҥэ кэлбиттэрэ, республика үлэҕэ тэриллэтэрбинэн бэриллибит үлэҕэ көҥүл, таможеннай декларациялаах буолуохтаахтар. Бу докумуоннарга олоҕуран паспортнай-визовай сулууспа омук гражданинын быстах кэмҥэ регистрациялыыр.

Улууспутугар бириэмэннэй регистрацията барбатах 4 Азербайджан Республикатын гражданнара балаҕан ыйын саҕатыгар улуустааҕы коммунальнай хаһаайыстыба гостиницаларыгар үлэҕэ кэлбиттэрэ билиннибитэ. Бу түөрт киһиттэн үстэрэ докумуоннара суоҕа. Кинилэри-туохтарын чуолкайдааһын үлэ сүүнэтэн уонна кинилэри үлэҕэ ылбыт ЖКХ министерствотын гостиницаларын убааҕас өттүнэн көбөрор Досоптомсиг салайааччыта саҕа Сокуон суккэлэтэн административнай эппиэккэ тардыллыннылар.

Регистрацията барбатах омук гражданнарын үлэҕэ ылыы эбии тэрилтэ салайааччытыгар үөһэ этиллибит Сокуон 34 ыстатыйатын 4-с пуунугар олоҕуран үлэ төлөбүрүн алын кээмэйин 30 төгүлүнэн ыстарааптыы тардыллар. «Чурапчыагрострой» АО Остура М. О. диэн докумуона суох Турция гражданинын үлэҕэ ылан АО салайааччыта Павлов К. К. сэрэтиллиннэ, Остура М. О. улууһтан таһаарылынна. Аны «Сахателеком»-ҕа Кытай Народнай Республикатын гражданината, предприниматель докумуоннута дьиэтигэр хааллараан бэрэн кыһыыларыан колон бэйэтэ уонна салайааччы уутаххаа туһаан кэпсэлии сыыырыттылар.

Манна даҕатан эттэххэ, хас биирдии тэрилтэ салайааччыта үлэҕэ ылар киһитин паспорын, регистрациятын (пропискатын) ирдиир эбээһинэстээх. Бу омук гражданнарыгар эрэ буолбакка, барыларыгар сыһыаннаах. РСФСР административнай кэһиилэргэ Кодексын 181-с ыстатыйатыгар эппиэккэ тардыллыахха сөбүн уннуума.

Галина БАНШЕВА,

ис дьыала улуустааҕы отделын паспортнай-визовай сулууспатын начальнига, милиция капитана.

КУОЙАҔА-МАҤКЫГА ОҔУСТАРАР КЭМ КЭЛБЭТЭ ДУО?

Биһиги улууспутугар сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолорунан ааспыт 1998 сыл 9 ыйын устатыгар биир бүтүн буолбатах, быйылгы сылбуруй оҥоһуллубута эбит буоллахпына, быйылгы сыл тохсус ыйын түмүгүнэн 11 холуобуннай буруй оҥоһуллунна. Былырыын 4 уоруу тахсыбыта, быйылгы 9 ыйга 10 уоруу таһаарда. Ол курдук, Хайахсыт орто оскуолатын үөрэнээччитэ Романов К., Пермяков С., убайдыы быраатттыы эрэ Романов К., Пермяков С., убайдыы быраатттыы Новодевичьяхтар белектоһон 9 маҕаһыын уоруулары таһааран суут киниэхэ тутулар.

Одьулууга маҕаһыынын Дьиэбиэлэ салайааччытыгар, үөрэммиттэр олорор Кэжонин Д. уонна политехническэй лицей курсаны Бельск Н. олохтоох бииргэ дьэһуу аҕалары аччатыттан киирэн арыты, табах уоран буттар. Ыйбыт арыгылары ылан баран лицей маасынатынан тоҕута суох ылыы бэйэлэрэ кэллэлэрин аадыга сылдьыбыттар. Бу буруйдарын түмүгүнэн кинилэр РФ ХК уг ыстатыйатынан суут тылланнылар.

Маны таһынан холуобуннай эппиэккэ тардыллыбатах саастарын — 14-ригэр ситэ илик оҕолорунан буруйу оҥоруу элбээн иһэр. Холобур Мырылаа олохтооохтарын сайыҥҥы бириэмэҕэ, төрөппүттэр хонтуруоллара мөлтөөбүттэн 3 буруйу оҥорууга таһаарылынна.

Арыгылааһын, табахтааһын курдук дьаллыктар оҕолорбутугар эмиэ киирэннэрэ үксээн иһэрэ ыйыстыыллаах. Саныар көрүҥ, сыл тохсус ыйын туругунан уон аҕыстарыгар диэри саастаах 102 оҕо милиция үлэһиттэринэн тутулуннулар, балартан 11 оҕо кэлэс тылтын арыгылаан түбэстилэр.

Ааспыт ыйга улуустааҕы «Кыһыҥҥы ирээс курэхтэһиитигэр аналлаах Чурапчы орто оскуолатыгар дискотека ыытылыбыта. Манна милиция сотрудниктарынан ыытыллыбыт рейдэ түмүгүнэн тэнэс ыйыыта 3 кылаас киһи эрэ турон тутулуннулар. Оскуолаҕа дискотека буоларын кэннэттэн разливочнай водка, пиибэ бытыылкалара сыталлара. Улуустахар, кинэр тахситтэр маны көрбүттэрэ, кыһананынан оҥоруохтах.

Буруйу оҥоруу, арыгы иһии, табахтааһын күннэтэ костер түбэлтэҕэ кубулуйан эрэр. Кэлэр көскилэрбит, оҕолорбут кыһаҕан дьоллоохторго кыллырбаттарын туһугар бука бары турунарбыт наадатын хойуон да өйдүүр кэмнит кэллэ.

Л. АТАКОВА,

сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор дьыалаларын инспекциятын старшай инспектора, милиция старшай лейтенана.

Арыгыны атыылааһыны хааччахтыахха

Арыгы ас сахалары, атын да хотугу аҕыйах ахсааннаах норуоттары эт гынан аһылбата, оҕус тыынын кэхтэрэ.

Убайбыт Өксөкүлээх Өлөксөй оччотооҕу былыр арыгы Саха сиригэр сапта тэниппит эстэҕинэ саратан, нуттаныы элбэҕин ахтыбыт тэн турар.

Дьоно арыгы диэн оҥуол маанытта ыраахыыныныгар, Оҥу сорох дьон аралэ кэһэр буолбуттара холлооласах. Кини олоҕор иһи эһийэ бырааһыннык суох эбит. Үгүстэр күн аайы кэлэр киһи арыгыга иллэрэр, кэмэтэ суох сатамыат буоллар, тиһэҕэр алкоголик, ырыбыах аатырар. Алкоголизм обществоҕо олоҕун айгыратар, ордук чорчус куттуох, аҕыйах ахсааннаах норуокка улахан охсуулаах дьаллык. Биһиги хоҥнаа да арыгы атыыта кыһыҥҥы баран ордук ыччаппытыгар этэн киирэн иһэрэ эрэр. Урукку сылларга арыгы эбиитин кинэһэ атыылаҕа, ол сиэ эта. Арыгы үлэ, үлэ хомолон оһо-буолбатах. Хара сарсыардаттан арыгыны атыылааһын, соруга — элбэх барыһы таһыаһыта.

Мин арыгыны бүтүннүн бобуоххада диэбэппин. Ааспыт эргэтэр бобо сылдьыыттан туох да туһа тахсыбатаҕа. Сол биир кэтэҕинэн тэги эрэ атыыллыҥа, эргиниэр. Ким чэл олоххо тардыбаҕа тагыбатаҕа баарай? «Кэһиги мисыырдыннах диэн ас хоһооно баар дии. Кыраттан туттуна сылдьар дьон «ылыымыйран» харахтаран хайа тардыахтарыттан атыылаабыр эһиэ аһиыс атыыласыттарын биллибиэр да хаалаллар. Торо дьаһаххаа хонна да бар, киир — кырп, улахан, кытыы, киин сирдэргэ киирдэр-кирдэр утах, арыты араһо, тардыллан турар дии.

Уопсайынан, киирдэр утахтары, арыгыны атыылааһыны хааччахтыыр, сируохх сөптөөх дьаһалларын ылар эбитэ буоллар туһалаах эрэ буолуо этэ.

Мин этиим, көрдөһүүм: арыгыны эбиэккэ диэри атыылаамыахха. Эбиэттэн киэһэ 3 чаастан атыылыахха, урукку курдук. Онноҕуна улууспа, түбэһиэх сирго-хотуута иһиэккэ, дьон киэһэлик ылан, үлэ кэнниттэн сынньалаҥҥарыгар дьиэлэригэр-уоттарыгар культурнайдык аһыах этилэр.

Чурапчы киһитэ.

Бэлэһиэ Т. КАРДАШЕВСКАЙ бэлиэнэтэ.

ХАҺААЙЫН

Хаһаайын... Реформалар сылларыгар үгүстүк этиллэр уонна эппиэт буолбут тылбыт аһаҕа бу сахааннык диэн буолуо. Бэйэ баһын бас билэр хаһаайыннары үөрэнниэхэ,—диэтэн сабалаан, бу кинигэ сылларга «Улахан-хамнаска, хаһаайыныаннын соло формаларыгар дьиҥ хаһаайын баар буоллаҕа,—диэн эбэ. Ити ордук чааһынай бас билии суолун талбыт баһылыктарга сыһыаннаах этиллэр буолла. Бэлиһ дэриэбэҕэ сылдьар, журналист идэм мигин биир олук хаһаайыны кытта билиһиннэрбитэ...

Сайын этэ—от кэмэ. Ходоар сайылыктарыгар, ходуһаларыгар сылдьыбыппыт. Нэһилиэккэ «Туруу» бааһынай хаһаайыстыбатын баһылыга И. И. Долгуновы: «Үүнүгэ улаатаах хаһаайыстыбабыт»,—диэн билиһиннэрбиттэрэ. Онон коллективнай хаһаайыстыбаттан тутулан олорор нэһилиэнньэ бааһынай суолун талбыт хаһаайын үлэтин, хаһаайыстыбатын билсэр соруктаах дьиэтэн айдарабыт.

Олбуор таһыгар, араа, сайыс саҥа МТЗ трактор турара ырааҕтан көһүнэр. «Хаһаайын баар эбит» диэн буоппут арааһыбыт. Ходуһаҕа үлэ үгэнигэр турдаҕына бөһүөлэккэ ааадыйар кыһатин көрсөрүк улахан табыллыы. Бааһынай бырааты Семен Иннокентьевич. Тыын трактордара ыскоба аккаастаан түбүгүрэ сылдьаллара. Бэлэ «саҥа» диэбит МТЗ тракторбыт оптовантан хомуллан оҥоһуллубут «оҕонньор» эбит, таһа эрэ сабык саҥа кыраасканамыт буолан биирдэ.

Бааһынай хаһаайыстыбата техникалаах буоллаҕына эрэ олорор кыахтаах. Ыалбытын сүбэһүнэн, убаһаан ылбыппыт. Аттаммыт диэн биир сонорҕу аньыыта. Ат көрдөөбүнүгэ биэрбэтэхтэрэ, Сайыныгар мотуора сантатын эрэйэр ыһыллан турар ДТ тракторы көрдөөтүм. Биэрбэтилэр. «Сыыллата ыраҕаа, сапатыка»,—диэн буолта эрэйэр, сотору совхозтар ону ыһаа кабаслаттара, чаас-чааһынан. Бүттэҕэ ол,—диир Иннокентий Иннокентьевич.

Өйчөлорго, 1992 сыллаахха совхозтан тутуһан олорор сахха, собото бааһынайынан барбыттары ытыгы, кырдьык, баара. Иннокентий Иннокентьевич киһи харахтарынан кыһалаайбыт эбэтэ. Бастакы мөккүөр эссо сиртэн сабаастаммыт. Алдаан улахаан куолуйбут. Киһи үүнүүгэ мэлтэх да буоллар, эргитин алааһын көрдөөн сайбыт, бэриллиэхтээх 10 гектарыгар. Аккаастаммыт, Мөккөйө сайабылыанньа суруйбут—чугас бөһүөлэктэн 2-3 км тэйиччи ситар оттоммут киһи сирдэрин көрдөөн. Буоҕумматахтар. Үсүһүн сайабылыанньа суруллубут «Өйчөтүгэр ыраах сиртэн 10 гектары» диэн. «Совхоз сирэ» диэн ыккарачы көһийбит. Бу үһүстээн тохторуйаа суруллубут сайабылыанньаҕа олоҕуран, кинини сэрэтэрэ урук сылдаардаах үс чэнолох-чэлолох аласстары дьиэпэбыттар.

Үһүс туруорсуута ааҕыгар тиһэр тутуутан буолбут. Совхоз ыһыллара биллэр бу кэмҥэ барыы баайидунаа сыһыаннанан чэччэйбит. Наайыгар тиксэр сыһаннаах хотовору көрдөөбүтүгэ аккаастаабыттар: кэм ордо бааһынайынан барбыт киһи саҥата суох олор,—диэн мөккөөтүн ыйбыттар. Ол сыһан киэнэки син киһиэхэ тэнсэлэхтээх тутуу ыһыатын үс тыһыыт бииргэр аиаттаар уопсаҕ хотонтон биэрбиттэр.

—Ону ылан түһэнэ сылдьабын. Бу кэмҥэ улууска В. И. Новгородов председателлээх бааһынай хаһаайыстыбаларын ассоциацията баара, оннь чааланнан кинирбитим. Ол олус көмөлөөх буолта. Өйчөлорго от суоҕа. Тохсуньуттан саҥа тусса өрбыт хаһаайыстыбабар хантан от көлбөй? Ассоциациябыттан бурдук ылан, 300 тыһ. солк. ссуда ылаҕан «тахсыы» трактор атыыласпыттым, Итинник ирдиикан барбытым,—кэпсиир бааһынай.

Хаардаҕы күө тыныытын курдук, ассоциациялаах, тирахтээх буола, түһэр санаата бөҕөххүйэр. Сир-уот, этон туруорсубута хайтайын хаалбат, ыаанылан үлэ олбох саҥатыгар ылсар. Бүгүн бэйэтэ: «Барытын буруобалаабытым»,—диир. Ол кырдьык. Сбербанкта ылбыт ссудатын толорору сибиннэнэ илитор. Оноэ кэрэлиниулэхаанныы 87 тобоҕу таһаар. Ити 1993 сыллааххa. Ол сыл Амма улууһун райпотребсоюһун ноҕугэ билэр киһиэтэ сылдьыттыыр хаастары аһалар, «Сельхозтехника» тэриллэтэ инкубатордары булан хаас оҕолорун таһаарар атылыыр. Дьэ олортон икки сууккалаах хаас оҕолорун, 60 тобону баран ылар. Чаппа Дьокуускайтан «Птицевод» диэн тэриллээтэн аны 50 чоппуускалары аҕалыныр. Олору икки ыйдарыттон сылыныттаан бараллар.

—Хайдах эбитэ буолан, хаастыын, куурусаатын барыта этэнигэ, биир да өлбөккө торохтуллар. Аны хаас этин, кууруусса сымыытын батарар тэбуугар түбэһиннэ. Киһи да каадыйбат, Хаасыа оччотооҕу сыһыгар сыаната биирдиилэри 100 солк. сыаналаах ыһыахха, нэһилиэккэ буолбут аукционнга таһаарам кэрэбүн. «Аньыхаабын» диир махсаар. Сайтар биир эмэ наараһыып тупоат. Олор-ыыйын бу салааларыы этэргэ барбыттара,—диир бастакы холонууттан хобдох тумусун бааһынай.

Ити эрээри 10-ча ыаа иккилии хаһыы ынах ылбыттар. Бааһынай этэнан уоскуйбатах. Саһыа, кролик иитэ кэрэр. Үлэ эмиэ тахсыылаах буолар. Бэргэһэри хонна диэн тара кроликтары үүһэтэр. Араи диэн эмиэ ааҕыйбат курдук.

Дьэ итэ. Бэйэтин баһын бас билэн, тусна барап үлэ киэнтэоһанааҕын көрсүбүт, икки харачаны мөсераан улаатобит бааһынай боорудуусуйатын батарар кыпытан маарыт. Ити өйчөйдөргө, Аны санаатахха, кэмин урутаабыт эбит. Билиҥҥи тыа хаһаайыстыбатын ити түргэннэх ситэр нэрууннэрин ботин республикаҕа политика буолла, «саха хайысха» диэн аатталаа. Бородуукусуйаны батарыыга сорутуоннаныыр тэриллэр, райпотребсоюзтар кытта тардыыллыыр.

Иннокентий Иннокентьевич эрдэтээҕи үүнүүтэрэттэн эмиэ да билиниэ сыһыйуудар, «Туймаада» комиссияҕынытан оннан саһыл э сыһыннары (2 ынах, 3 ынах), хаһын ыһан куруһаллар-хааһырдан турарара. Сирдэригэр хаастары таһаарабыттахтар, эрдэ үс малдьыа оҕоҕу, 4-дуа ыһаар тутуутуттар.

—Сибиинньатын, хаастаах илтар буолбоҕуна. «Туймаада» компанияҕа ыйбыт иһирин толостоххуйэ ыһыллар буоллаҕа. Сибиинньаны ылатахына оҕорурдаҕ. Дьэҥкэ ферма тэриир билэринибабын. Онон кредит көрдүү сылдьыбытым, сиэнин көрбиттэн. Оттооҕу кэмэ буолан хоһуттааҕ кинирэтэн. Аны сорутубуна 1992 сыллааҕы ГАЗ-66 автомашинабын этэн көлдэриэ суруллубутум, ону көлүүгүн араас суох» диэн хоруйдаан ылпааттаабыт докумуоннары кылбыта, кинилини, эмиэ кредит биэрэргэ эппэ, сиэнин тутуоһуга суоттаан, хордоон сибиинньаны суруйан аккырытостаан эрээри, бу кэмҥэ тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар уһаннамыыллар буолан, бирбиэрбит да суруйдум, ысыллан да ситиспэтим. Онон тохтообутум,—диир бааһынай.

Кредит ылбыта буоллар, кырдьык, уһаатах-хамсаах, туох эмэ соруну сайдатах киһи эйэтин ити арҕа ыллыыбыт кинин оруттаах салаалара көрсүүллэр. Ол эрэрин билинэн 1992 сыл буолбатах. Атын кэм. Президент, Правительство, Тыа хаһаайыстыбатын уонна сорутуоналтан министерствота дьэ көрсөр, тыа үлэһит бааһынайын дьиҥ айыытын «киһилэрэ» кэпсиирэ, Онон бу Иннокентий Иннокентьевич курдуктар тыыны ылыахтарын сөбө. Бородуукусуйаны ыскылааһа да, ылы сиратох буолбатах. Ону туттар, астыйар, батарар анаанах тэриллэр албааттылар, киһилэртэн сылдьалар уонна ыйытыылар даҕаны.

«Урууй» хаһаайыстыба билиилэ кыстыгын сиирэн олорор. Сиэ буолар оттоох-мастаах, Сибиинньатыгар «Туймаада» компанията бурдугун биэрбит. Билигин ыыттарбыт киһи быһыытынан бааһынай сорук тутук сыаналары митариэлэнэй. Ону этан аҕыраҕын. Ол эбэтэр, кууруссаны иитэ ылбатарын: «Кууруусса ыаҕа киирэ»,—диир. Оттон кроликтары бониторовканы, зоотехническай үөрэтэ ыытыы уустуктардаҕын, онуоха анал специалистар суохтарын саҥатар. Аны сайыны иитэр барыстааҕын этэр. Маны көрөттөрүүлээн хаһаайыстыбалар эспитарын эдьас сыаналар.

Тэрээһин бастурулуутарга нэһилиэккэ бааһынай хаһаайыстыбаларын ассоциацията үлэтин тохтоппута атахтыыр эрүттэрдэҕинэ этэр. Холобур, нэһилиэккэ кооперативтыыр оҥуу туруорсар. Түс бэйэтэ хайа кыһ бааһынай буолаҕурттан биирдэ да чэпчэтиллээх үлэтыгылаа түһаҥ ылык эбит.

Дьэ, итинник, саха нэһилиэ сиэринэн тастан холбатн, көрбүтэ атыыгырыы көрсүбэт ахаҕы хаһаайыстыба диэн хаһаайынын кытта кэпсэтэн биллэстибит. Киниэ үлэҕэ бастаҥ опыта, хардыылара, онуоха түмук салаалара үгүстэргэ уруок буолуох сооттоох.

С. СМИРНИКОВА.

◆ УЛУУСКА ЫЧЧАТ НЕДИЭЛЭТЭ

ТУГУ ОҤОРУОХХА?

Улуус дьаһалтатын дьиэтин актовай саалатыгар алтынньы 14 күнүгэр улуустааҕы «Билии» общество тэрийиитинэн билиҥҥи кэмнэ ыччат түмсүүлээх буолуутун проблемаларын туһа төгүрүк остуол ыытылынна. Киэн үлэтигэр кыттыыны ылаллар—Н. Попова—ыччат управлениетын специалиһа, Г. Макарова—культура управлениетын методиһинан сабиэдиссайа, В. Иванова—ис дьыала отделиттан, А. Колырина—үөрэх управлениетыттан, К. Нурсапраова кини бэлиэһиттан уонна улуус дьаһалтатын эппиэттээх үлэһитэ Т. В. Поев, нэһилиэктэртэн, оскуолалартан ыччат бэрэстэбиитэллэрэ, лидердэрэ.

Киэн эспитин киирэн таһаарар үгүс кэһиилэн кытыннарар сылатан, төгүрүк остуолу салайан ыытааччы Мария Герасимова мустубуттары тоһус билэхэ хайытта. Бэлэхтэр эрдэттэн бэлэмнээн хоммут ыйытыыларын бэйэ-бэйэлэригэр бэрсэн, кэпсэтэн саҕалаар.

—Кэлэр үйэни көрсө арыгы, табах курдук буортулаах дьаллыктары утары хайдах охсуһуохха?—диэн бастакынан бэрэллибит Одьулуун оскуолатын аныпр ыччаттарын ыйытыыларыгар хоруй эйэта киэн буолла.

Тэлэйтэ ыччат лидерэ Руслан Нестеров спорт суолтатын тоҕоостоох бэлиэтээтэ, Айаал Новгородов (Хоптоҕо) ыччат буортулаах дьаллыктартан байата тутуулуохтаахпыт, ол иннигтэн сылдьа-сорук туруоруохха тутуунаптыахтаахпыт. Маны улахан үөрэҕинэн үлэһиттэрин санатта. Маныа дааран нэһилиэктэргэ туох үлэ ыытылларын сырдаттылар. Ол курдук Мугудайга «Саһаа» Чаҕдыгирдар Нина нэһилиэгинэн кииннээх хобаан айылҕалаах улаатар эбит. Чаҕылҕан чол олох туһугар нэһилиэк бүттүүтүгэр турумнуур, спортивнай саалата көрүүт тутуутунан биллэрэн күүс сылдьаллар, онуоха үлэ тутуутунан бэлэрэн туга сылдьаллар. Орто оскуола суох ыччаты сүрүннээн хамнаттар. Урут ыыллаһын үөрэнээччилэрэ ыытыллар спортивнай секциялар, дьэрэмтэр уонна специалистар лекциялара, бэседалара улаатан туһанаҕын бэлиэтээттилэр. Ити курдук, үгүс кини ыытыах дьарыктаах, туохха эрэ дьулуһар, сылдьалаах-сорук туох тумсуулээт, уонна интэриэстээх ыччат арыгыга, табахха ыларбат диэн түмүк оҥордулар. Оттон, дьаһалта эттүүтээн ыччаты улаатах оҥоруута туох эмит үлэ барара ааҕдатын тоҕоостоох бэлиэтээтилэр.

Иккиһин ыйытыылара: «Ыччат түмсүүлээх буоларын туһугар тугу оҥоруохха?» диэн ыйытыы бэйэтинээн иҥэрэйэр тахсар.

—Кыһаҥҥа үлэ холобур,—диэтэ аныһ бэрэстэбиитэлэ. Уонна тэрээһиннээх үлэ, субботниктар, походтар сырыыга үөрэр ыччат түмсүүтүгэр тэһүү буоларын өттө.

Ыччаты түмэр туһугар үлэ араас нарууһа ыытыллар эбит. Холобур, Тэлэйтэ поселок сыл иһиттэн оскуолуктарга субботниктар тэрийбиттэр, Дириҥҥэ драмколлективтар кураахтабыллара буолбут, малааһы нэһилиэктэр ыччаттарын ыытарга дьоҕурдаах кэрэчүүлэрин ыҥырбыттар. Улуустааҕы гимназияҕа байа салаһыы ыһыыта куукса кииирбит, үөрэнээччилэр сэттэ партаҕа эраа рап, лидердэри талбыттар, үөрэххэ, бэрээдэккэ талааһынаарыллар. Одьулуун кулуба Культура уланыта Василиса Аржакова этиитин үгүстэр сөбүлээтилэр. Нэһилиэккэ баар бааһынай хаһаайыстыбаларын таба туһаныллар эбит. Тыа сиригэр үлэ хорунэ элбэх—холобур күрүө тутуута, сааскы ыһыы, от үлэтэ, күһүнүү хомуур... киһи аҕаан сыаналаах бааһынай хаһаайыстыбалара үлэтэ суох ыччаттары туһаныллар. Бу—киһи этиттэн бэйэ кэлиэхтээх кэмэ, опыттаах дьоҥҥо үлэ оҥоһуллар. Үлэтэ суох ыччат дьарыктанар, хамнас ылар. Ыччаттар билиҥҥи кэмҥэ тапсыбыт диэтин көтүһүүтэ уопсай сылдьаллар.

Кырдьык, нэһилиэктэргэ араас дьаһаллар ыытыллаллар—спортивнай куруһуоктар, самодеятельность концерт, субботниктар, дискотекалар. Ол эрэри хайа эрэ ыччаттар ыччат ыйбыттар, сорохтор торуут туохха да халбаттар, кыттыбаттар, дьиэлэригэр сылдьаллар. Бу маннык туохха дьоҕура кыттыбат ыччаттары хайдах сыһан, туох ыһымахан тутуулаах дьаһалларга, дьарыктарга, уопсайдыы олох нэһилиэк общественнай олоҕор кытыарар туһугар биир туспа бырагыраама наада. Нэһилиэктэргэ ыччат лидердэрэ кинилэри кытыннарар туһугар үлэлээ сатыыллар. Манна быһыы араас—киһи эрэ туохха сүбэлээн сорудахтар, киһи эрэ интэриэһин көрөн тардаллар, киһи эрэ дьүөгэтигэр этэн ыҥыртараллар. Манна эппиттэр, тутулларын араас туохаларынан үлэ ыччат түмсүүлээх буолуутугар үгүс оруоллаах сабиэтниктары араарар улахан санаалаллар.

ЧРОСИО директорын иһинэр үлэҕэ солбуйааччы Иван Бушков тэрээһиннээх үлэ уонна сиппэнэлээх, туһалаах дьарык ыччат түмсүүтүгэр быһаарар оруоллаах сайыарар. Чурапчы салайааччылара ыччат Киинэ тэрилларин туруорууна: Түмсэр сир, Киһи эрэ баар буоллаҕына, ыччаты түмэргэ, дьарыктыырга араас дьаһаллар ыытыллыыларыгар быдан кыаҕырыахтаах буолуо этэ,—диэн түмүктээтэ.

—Ыччат сылатыгар—үөрэх, идэ баһылааһын, Ыбыйа Дириҥ нэһилиэгин агро-оскуолатыгар үөрэх үөрэхэ киирэргэ баламмыллар сылаах 12-с кылаас ыһылынна,—диэтилэр Хоптоҕо ыччаттара. Манна үөрэхэ киирэр тутарсыбатах ыччаттар араас уус сыарыттан хаалан дьарыктаах сылдьаллары, ону холор этэргэ нэһилиэктэр учууталлара, бааҕахтарын үөрэтэр дьарыктанар ыйыттаналларын көрдөстүлэр.

Тэриллибэр бэрэстэбиинтэлэрэ кииннэрэ управлениелара ыччаты сырдатыылаах туох үлэни ыытар билбэтэхтэрин туһунан кэпсээтилэр. Т. В. Поев ыччат политикатыгар улуус ыытар сорунтарын билиһиннэрдэ, төгүрүк остуол барытын ыытыллаахтарыгар махтанна.

Р. СИВИРЯКОВА.

АТЫЫЛАҺАРГА ТИЭТЭЙИҤ

Бэйэс сылын иэтэйбэн үлэлиир «САЛИ-Торг» эргиэн хампаанньата ыйы-ыйынан, оскуола кыһынын тутуһуллар табаардары кыһын атыылыыр быһа самолётунан аҕалар, кэлэннэри кытта элбэх нэрүөнээх хардарыта сыһыаннарга бэрт быһа булар.

Хампаанньаҕа куубунан атыылаһар базата Маганнар суол-бистэны баарсетатар («Фанел» маҕаһыын таһа) саҥа кылыылары ыыстыы тутуллан үлэлиир. Сыбыаннаан Монастырев Александр Николаевич ыйынан 40-55-92 телефонунан элбэх-кэтэбар, «САЛИ-Торг» специалистара Дьокуускай куорат Кулаковскай уулуссатын 28 №-дээх 405-с кабинетын үлэһиттэр. 25-12-84, 25-84-66 уонна 26-43-15 телефоннарынан билсиһиэххитин сөп.

Базаттан ыраах табаарар куорат маҕаһыыннарыгар атыылааччылардаҕар быдан чэпчэки сыанаҕа атыыларыгар. Маннык ааҕар сорох табаардар сыаналарын кытта билсиһиҥ.

Медиум	50 гр	5,50
Медиум	100 гр	11
Медиум	200 гр	21
Букет	250 гр	30
Чай «Принцесса Нури», Цейлон		
Букет	100 гр	15
Букет	250 гр	32
Бест, ОР, ОРF, Бест ОРА	100 гр	18,50
Высокогорный	100 гр	11,50
Высокогорный	250 гр	28
Пакетированный ВОРФ (25х2)	50 гр	14,50
Пакетированный (50х2)	100 гр	27
Пакетированный (100х2)	200 гр	50
Пакетированный без ярлычков (50х2)	100 гр	20
Пакетированный без ярлычков (100х2)	200 гр	38
Аромат. пакетир., Бергамот, Лимон, Клубника, Вишня, Черн. смор., Малина (25х1,5)	37,5 гр	18,50
Чай «Принцесса Гита», Индия		
Медиум, СТС ВОР	50 гр	6,50
Медиум	100 гр	8,50
Медиум	200 гр	15
Медиум	50 гр	5,50
Медиум	100 гр	11
Экономв	50 гр	5,50
Медиум, СТС	100 гр	8,50
Медиум, СТС	250 гр	21,50
«Бегущий слон»	100 гр/72	12,50
«Восточный»	100 гр	9,0
«Дюймовочка»	50 гр	5,50
«Желтый слон»	50 гр	6,0
«Золотой чай»	100 гр	6,0
«Золотой лев»	100 гр	15,0
«Золотой лев»	50 гр	7,0
«Золотой лев» пакет.	100 гр	15,0
«Золотой слон»	100 гр	14,0
«Золотой слон»	50 гр	7,0
«Красн. бел. слон»	100 гр	13,0
«Красн. бел. слон»	50 гр	7,0
«Любимый слон»	100 гр	12,0
«Медовый»	100 гр	12,0
«Нефертити»	100 гр	12,0
«СТС»	50 гр	9,0
«Синий слон»	100 гр	12,0
«Сфинкс»	100 гр	10,50
«Традиционный»	100 гр	13,0
«Фараон»	100 гр	12,0
№ 95 МУ зел.	100 гр	8,0
№ 36 «Желтый»	90 гр	7,0
№ 36 «Золотистый»	100 гр	8,0
№ 36 «Черный»	100 гр	7,0
№ 36 «Черный»	90 гр	6,0
Вино сухое «Алиготе» (Ренессанс)	0,5 л	33,0
Вино «Рубин Тамани» (Ренесс.)	0,5 л	33,0
Вино «Рубин Тамани» (Барро)	0,5 л	32,0
Вино сухое «Наберbegi» (Ренесс.)	0,5 л	39,0
Вино «Портвейн Золотистый» (Ренесс.)	0,5 л	33,0
Вино «Портвейн Золотистый» (Барро)	0,5 л	32,0
«Вермут» (Ренессанс)	0,5 л	33,0
Вино «Портвейн 15» (Ренессанс)	0,5 л	34,0
Вино «Портвейн 15» (Барро)	0,5 л	30,0
Вино крепл. «Кагор» (Ренесс.)	0,5 л	36,0
Вино крепл. «Кагор» (Барро)	0,5 л	35,0
Вино сухое «Совиньон» (Ренесс.)	0,5 л	33,0
Вино сухое «Ркацители» (Ренесс.)	0,5 л	33,0
Вино «Букет Кубани» (Барро)	0,5 л	34,0
Вино «Рождественское» (Ренесс.)	0,5 л	38,0
Вино сухое «Молдова» (Барро)	0,5 л	32,0
Пиво в «Ассортименте»	0,5 л	7,4
Пиво «Волжское»	0,33	6,50
Минер. вода Красн. Комин.	2,0	6,50
Лимонный стиль, Крем-кола, Яблоко, Афонтово (стекло)	0,33 л	4,10
Буратино, Дюшес, Лимонад, Экстра-ситро, Крем-сода (стекло)	0,5	5
Лимонад, Тархун, Байкал, Лимонный Стиль, Вита, Крейзи-кола	1,0 л	9
Буратино, Лимонад, Дюшес, Крем-сода, Вита, Лимонный стиль, Крейзи-кола	1,5 л	0
Байкал, Крейзи-кола, Лимонад, Лимонный стиль, Тархун, Тоник, Вита	2,0 л	11
Квас крестьянский	2,0 л	15
Минер. вода Красноярская	0,5 л	4,30
Минер. вода Красноярская Красн. 2	1,0 л	7,00
Минер. вода Кожановская	1,5 л	7,5
Питьевая газир. вода	1,5 л	7,50
Баклажаны жареные ст/б Балкани	580	24
Баклажаны мариpermanently ст/б Балкани	680	19
Баклажаны мари. ст/б Балкани	1700	30
Икра баклажанная Балкани	425	11
Паприкаш ст/б Балкани	680	19
Перец маринованный Балкани	680	19
Перец маринованный Балкани	1700	30
Салат ассорти ст/б Балкани	680	20
Лечо	680	16
Томаты неочищенные ст/б Балкани	680	15
Томатная паста 28% ст/б Балкани	880	24
Кетчуп в ассортименте ст/б Балкани	330	10
Компот слива ст/б Алтос	680	20
Компот черешня Бул Фудс	580	20
Компот черешня Болгария	720	25
Компот абрикос Болгария	570	23

Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтата

ДЬАҺАЛ

№ 111 Алтынньы 6 күнэ, 1999 сыл

КУОРАРА УРЭЭР УОҺНА Д. П. ЛАЗАРЕВ ААТЫНАН КАНАЛГА МУУҺУ-БИЛЭМИИ БОБУУ ТУҺУНАН

1. Чурапчы сэлиэнньэтин территориятынан ааһар Чурапчы куоллар түбэр Куохара үрэр уонна Д. П. Лазарев аатынан канал, уута, иһэ, ыһарыгар санитарнай нормаларга ааһыттабатынан, баһылын аргыа оттуур олорор сүөһүлэх малар сэбэнноноллорун хааччыйар киирэриттэн; кэлэннэ 2000 сыллаа керсор Саҥа Дьылга дьаһалларга үрэх, уонна канал куулттар мытыдаларга: былдьаннаҕарынан Куохара үрэр уонна Д. П. Лазарев аатынан каналга бас билии нэрүөгүттэн тутулута суох бары тэрилтэлэр, хаһаайыстыбалар уонна нэһилиэнньэ олохтоохторо муус ылыыларын бобуорго.

2. Айылҕа харыстабылын комитета (Монастырев В. М.), санитарнай-эпидемиологическай станция (Оконешникова М. П.) дьаһал туолуутугар хонтуруолу олохтуулларыгар.

Чурапчы сэлиэнньэтин управлениета.

Эҕэрдэлиибит!

Убаастабыллаах Дмитрий Ивановичы!

Эйигин 60 сааскын туолар үбүлүөйгүнэн ийэ, тиэ-истэтиник эҕэрдэлиибит. Бэйэбит үлэбэр-үөрүү, ситиһиилэри, кытааныы доруобуйаны, олоххор дьолу-соргуну.

Чурапчытаары 5048 №-дээх сбербанк коллективе.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Суһалаһын, сууруу сылдьар, үчүгэй туруктаах 1997 с. УАЗ-31512 автомашинаны. Билсэр телефон: 21-862, 21-702 уонна чааһыын, киэһээр.

* * *

Саҥа «Урал» мотоциклы. Билсэр тел. 21-273.

* * *

Үчүгэй туруктаах ВАЗ-21083, 1093 с. оҥоһуллубут массыынаны. Тел.: 22-101. Оҕуруусчай уул. 9 №-рэ.

* * *

Өҥнөөх түргүлэ сылдьыбыт телевизоры. Телебүүр —кассетанан. Билиһиэр телефон: 21-717.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Чурапчы сэлиэнньэтин олохтоохторун истэллэригэр.

Бу дьыл алтынньы 20 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр 4 сиринэн улуус дьаһалтатын 1999 с. 10 ый түмүгүнэн, мунньах ыытан отчуота буолар.

1. Оскуола-интернат төлөрүн олохтоохторугар, кэнэ 7 ч. Буолар сирэ оскуола остоловай залата—Шадрин Алексей Алексеевич, улуус дьаһалтатын баһылыга.

2. Мурун-Тыымпыга олохтоохторугар, куруус 3 ч. Буолар сирэ «Кэтэлик» оскуола-сад—Охлопкова Ксенофонт Федорович, улуус дьаһалтатын баһылыгын тыа хаһаайыстыбатын боппуруостарыгар солбуйааччы.

3. Сэлиэнньэ киин өттүгэр, киэһэ 8 ч. Буолар сирэ «Айылаан» культура дьиэтэ—Новгородов Вячеслав Иннокентьевич, улуус дьаһалтатын баһылыгын дьиэ-уот коммунальнай хаһаайыстыбатыгар солбуйааччы.

4. Сэлиэнньэ арҕаа олохтоохторугар, куруус 3 ч. Буолар сирэ Лесхоз контуората—Платонов Аркадий Васильевич, улуус дьаһалтатын баһылыгын экономикаҕа солбуйааччы.

Отчуокка улуус дьаһалтатын эппиэттээх үлэһиттэрэ кыттыһыннахтаахтар. Сэлиэнньэ олохтоохторо улуус баһылыгын отчуотугар активнайдык кэлэн кыттыһалларыгар ыҥырабыт.

Сэлиэнньэ дьаһалтата.

* * *

Чурапчы улууһун олохтоохторун истэллэригэр

Дьокуускай куоракка баар ЗАО «Росс» производственнай-пищевой комбинат чааһынай дьоҥҥо отону килэтин 0 солкуобайга тутар. Ааҕыстан бородуукталарын уонна уу харчынан оҥоһуллар.

Билсэр телефон Дьокуускай куоракка № 43-86-53 Николаев Гаврил Николаевич.

* * *

Сылааһы кэһиллэригэр Улахан Күөл уулуссатыгар дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыбатын управлениетыгар сыһыарыллыбытынан, бу куоракка атын тэрилтэлэр, гражданнар мунньааһыннара бобуллар.

ЖКХ управлениета.

* * *

Мугудай нэһилиэгин территориятыгар атын сиргэ кэлэн мунньалааһын кытаанахтык бобуллар. Бобууну кэспиттэр мунньахтара былдьанар.

Нэһилиэк дьаһалтата.

КӨМӨЛӨҺҮҤ

Мин оҕом, 7 саастаах Аня Новосибирскай куоракка суһалдык, операция, эндопротезирование барарыгар, уохарча, наада буолла. Ыалдьый кыһалҕатын үтүөрэл киһи-хара буолаҕытыгар, көмөлөһүөн баҕалаахтар 51130 нүөмэрдээх счокка Чурапчы сбербанкын 5048 филиалыгар Портоадьянова Мария Алексеевна аатыгар ыытыаххытын, кэргэлтэбит.

СҮТҮКТЭННИБИТ

Хара кыраас тирэҕэ оҕус, аҥар муоһа тостубут, маҥан, кыһыл оҕуулардаах тириитэ оҕус, холмогорскай боруода хара тыһаҕас сүтүһүтэр туһахтолаах. Көрбүт Мугудайга Спиридоновка 27-032 телефонунан биллэрэргитигэр.

* * *

Кугас, маҥнас, маҥан, сырдык кугас, сибирдээх тиистэ, ус кыраҕа (аҕаҕы тиһэ, биир кырса оҕус). Көрбүт эбэтэр туругар дьон маннык телефоннга биллэрэргитигэр: 21-058, Октябрьскай уул. 65 аһын, нүөмэргэр Макаров А. А.

* * *

Кугас эрбэн дьүһүннээх төлкөх ат орото сүүтэ. Көрбүт, булбут Мурун Тыымпыйара Рабочай уул. 20 №-тэр Сибиряковтарга биллэрэргитигэр көрдөһөбүт.

Чурапчы улууһун дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыбатын управлениета билэтин үлэһитэ Ефремов Афанасий Афанасьевич ойоҕо

Ефремова Мария Николаевна

олбүтүнэн дириҥник кутурҕаныы тиэрдэр.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Кыыһытар, балыстара үлэлиир дьүөгэлэригэр Попова Елена Афанасьевнаҕа, кутуттарга, сиэн-нэтэр кыһарыйа, ыбата олбүтүнэн-25 №-дээх оттэнэ коллективэ.

Редактор Г. Г. ПОПОВ

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 29 сев. ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-353, отдела — 21-268.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция; Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54807

Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат».

ЗАКАЗ № 106. Подписано в печать: 15.10.99. Тираж 1916.

Автор суруктара этиллэр санаа редакция позициятын кытта сөп түбэспэт буолуохтарын. Суруктар төнүннэр, чахчылары бэрдээччилэр эппиэттиир.